

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908. Första Kammaren. N:o 38.

Torsdagen den 9 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Herr *Ekman* aflämnade en motion, n:o 54, med förslag till lag angående tillämpning i vissa fall af prästerskapets privilegier. Denna motion blef på begäran bordlagd.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 57, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om äktenskaps ingående, och

n:o 58, angående inskränkning i rätten att å tillverkningsställe till afhämtning försälja därstädes tillverkad vin och öl.

Fortsattes föredragningen af Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 12, i anledning af väckt motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om inrättande af ett under statens vård stående penninglotteri.

Om inrättande af ett penninglotteri under statens vård.

(Forts.)

Herr *Bergendahl*: Vi hafva redan hört betänkligheter uttalas mot inrättande af ett statslotteri. En föregående högt ärad talare har gifvit uttryck åt dessa betänkligheter. Jag förstår mycket väl dessa betänkligheter, men jag kan för min del icke dela dem. Jag ser på förhållandena, såsom de faktiskt föreligga, utan någon sentimentalitet.

Såvidt jag fattade den ärade talaren rätt, så höll han före, att inrättandet af ett permanent lotteri skulle ur moralisk synpunkt icke vara tillrådligt. Jag har äfven förut funnit, att samma moraliska synpunkt anlagts vid frågans bedömande, och jag ber därför att något få uppehålla mig vid densamma.

Det kan väl icke gärna påstås, att deltagandet i lotteri är en orätt handling. Flera af oss hafva kanske tagit lotteri i ett penninglotteri och, om så icke är förhållandet, känna vi nog personer, som hafva gjort detta, personer med en mycket sträng

Om inrättande af ett penninglotteri under statens vård.
(Forts.)

moralisk uppfattning, och vi kunna väl icke lägga dem detta till last. Det är först missbruket, öfverdriften i lotterispelet, som är moraliskt förkastligt; användandet af medel i större omfattning, än hvad ens tillgångar medgifva, så att man därigenom äsidosätter sin egen och sin familjs ekonomiska välfärd. Då kan deltagandet i lotterispel gifvetvis icke försvaras, men samma är förhållandet med allt slöseri af medel, ett öfverdådigt lefnadssätt, alltför stora utgifter för nöjen och sådant. Det omoraliska ligger således hos den handlande personen.

Men, säger man, då det kan leda till missbruk, så bör väl icke staten understödja lotteri. Med anledning af den anmärkningen ber jag att få föra tanken in på ett annat område. Bruket af alkoholhaltiga drycker kan också leda till missbruk, men då staten reglerande ingriper beträffande denna handtering, så främjar staten därmed icke dryckenskapen. Och beträffande lotteriväsendet har det visat sig, att deltagandet i lotterispel icke kan förhindras. Det spelas på utländska lotterier, hvilka helt och hållet undandraga sig statens kontroll. Då frågas: är det icke bättre att staten ingriper och ordnar lotteriväsendet på ett så tillfredsställande sätt som möjligt är.

Den ärade talaren från Jönköpings län yttrade sig om lotterispelets menliga verkningar och anförde såsom exempel Danmark. Han omtalade att enligt en persons uttalande därifrån skulle strax före dragningarna visa sig en liflig frekvens på pantbankerna, under det att kundkretsen i bagerierna skulle visa minskning. Detta är ett uttalande af en dansk, hvilket jag förut hört, men huruvida detta uttalande är vederhäftigt, kan jag icke bedöma.

Men jag vill gärna taga Danmark såsom ett exempe, och jag vill äfven erinra om Tyskland. I Danmark finnas två lotterier förutom enskilda sådana, hvilka förekomma i rätt stor mängd; det är det allmänna klasslotteriet och det nyinrättade kolonialklasslotteriet. Om verkningarna af det gamla klasslotteriet varit så ogynnsamma, så är det ju bra underligt, att den danska regeringen anordnat äfven detta nya koloniallotteri. I Tyskland hafva vi ju flera lotterier under statskontroll. Sådana förekomma i Berlin, i Hamburg, i Braunschweig, i Mecklenburg och äfven i andra stater. Men icke kan någon påstå, att arbetsamheten och sparsamheten i Danmark och Tyskland visat sig vara mindre än här i landet. Icke kan någon påstå, att moraliteten där skulle vara sämre än här i landet.

När man talar om de ogynnsamma verkningarna af lotteriväsendet, så är det nog i mycket reminiscenser från de dagar, då det s. k. nummerlotteriet här förefanns. Då måste man anlita resande lotteriagenter, som hade att distribuera lotterna så godt de kunde, och deras geschäft med allmänheten var ju icke det mest berömvärda. Men förhållandena hafva sedan dess betydligt ändrats. Genom det utvecklade kommunikationsväsendet, genom posten, genom telegrafan och järnvägarna komma personer nu lättare i förbindelse med hvarandra. Nu kan det helt visst ordnas

så, att lotter icke få försälas af andra än sådana, som blifvit af någon statsmyndighet auktoriserade och som utöfva denna försäljning på fasta platser. Det kan och bör förbjudas hvar och en annan, som icke har en sådan auktorisation, att yrkesmässigt idka försäljning af lotter. Det blir således på samma sätt med lotteriväsandets ordnande som inom ett annat område, hvilket jag nyss nämnde, nämligen inom brännvinshandteringen, där inga andra få idka försäljning än som hafva myndigheternas auktorisation.

Om inrättande af ett penninglotteri under statens värd.
(Forts.)

Då den moraliska synpunkten så ofta framdragits, vill jag paminna om en skrifvelse från Riksdagen af år 1890. Riksdagen begärde då hos Kungl. Maj:t en sådan ändring af lotteriförordningen, att permanenta industrilotterier finge här i riket inrättas, och i den skrifvelse, med hvilken riksdagen vände sig till Kungl. Maj:t, förekommer bland annat följande uttalande: »Såsom hufvudsakliga skäl för dessa framställningar» — om inrättande af industrilotterier — »har erinrats: att inrättandet af dylika lotterier, genom hvilka den inhemska handtverks- och konstindustrien kunde upphjälpas samt nyttiga uppfinningar för densamma uppmuntras, vore desto mera af behofvet påkalladt, som nämnda industri i saknad af behöflig hjälp hotades med undergång af konkurrensen med den utländska industrien, hvilken utöfvades under mera gynnsamma förhållanden i flera afseenden, ej minst därigenom att i utlandet industrilotterier vore tillåtna; att betydliga penningssummor årligen, trots nu gällande lotteriförbud, ginge ur landet till dessa utländska industrilotterier, hvarigenom den utländska konkurrensen gynnades» etc.

Det heter således redan då, att penningssummor årligen gingo ut ur landet till dessa utländska industrilotterier.

Med anledning af denna Riksdagens skrifvelse inrättades sedermera det permanenta handtverksindustrilotteriet, och sedermera har man ju icke försport, att lotter i någon nämnvärd omfattning tagits i utländska industrilotterier. Herrarna läste kanske för några dagar sedan en tidningsnotis just om detta handtverksindustrilotteri af innehåll, att på detta lilla lotteri hade insamlats 3 miljoner kronor till industrien och 100,000 kronor till välgörenhetsanstalter.

Nu förmodar jag, att man gör den invändningen, att då var fråga om industrilotteri, och att det är icke detsamma som ett penninglotteri. Ja, vinstens beskaffenhet är ju olika, det medgifver jag. I industrilotteriet är det alster af handslöjd eller af handtverksindustri. Men det synes mig vara ungefär detsamma om jag tager lotter i ett industrilotteri för att t. ex. vinna ett salongsmöblemang för 3,000 kronor eller om jag tager lotter i ett penninglotteri för att vinna en sådan summa, att jag för densamma kan köpa mig ett salongsmöblemang. Det är väl dock icke vinstens beskaffenhet, som konstituerar handlingens etiska karaktär. Det etiska momentet ligger helt visst hos den handlande personen själf.

Om inrättande
af ett penning-
lotteri under
statens vård.

(Forts.)

Den ofvannämnde ärade talaren ville här tillämpa satsen: hvad som är lätt fångat är också lätt förgånget, och han framhöll, om jag icke hörde orätt, att orsaken till Dramatiska teaterns stora anläggningskostnad skulle stå i ett visst sammanhang med det sätt, hvarpå medel till anläggningen hade anskaffats. Ja, men man vet, att kostnaderna för detta riksdagshus äro mycket höga, betydligt högre än hvad man till en början väntade. Kostnaderna för våra läroverksbyggnader blifva också mycket högre, än vi någonsin kunnat ana, men medlen härtill hafva dock, om jag så får säga, utgjort folkets surt förvärfvade slantar.

Med afseende å de påstådda ogynnsamma verkningarna af penninglotteri vill jag fråga, huruvida i de delar af vårt land, där deltagandet i lotterier är störst, nämligen Skåne, Halland, delar af Småland o. s. v., huruvida där hafva framträd några dylika ogynnsamma verkningar. Är sparsamheten, är arbetsamheten där mindre än i öfriga delar af landet och är det moraliska tillståndet sämre? Jag tror att ingen kan säga detta.

Jag skulle helst vilja se, att den framställning, som här är gjord och som utskottet tillstyrkt, nu vunne bifall. Det begäres i densamma intet annat än utredning af saken, och det begäres icke, att Riksdagen skall, innan denna utredning har ägt rum, intaga en bestämd ställning till frågan. Men då en ärad ledamot af utskottet nu har begärt en återremiss till utskottet för att få frågan behandlad i sammanhang med det beslut, som inkommit från Andra Kammaren, så har jag ju icke något emot en sådan återremiss.

Jag vill nu blott tillägga, att det synes mig vara en rätt bekymmersam belägenhet, hvori vårt land nu befinner sig. Vi bevittna å ena sidan ett utflöde af lefvande kraft, hvars utbildning här i landet medför för landet stora kostnader. Vi få nu också bevittna ett utflöde af penningar, ett utflöde af kapital, som icke kommer oss i någon mån till nytta, utan stannar i utländska kassakistor. Huru stort belopp detta är, kan man ju knappast närmelsevis beräkna, men det torde icke vara för mycket att säga att det är minst 4 miljoner kronor, som gå för oss alldeles förlorade. Dessa förluster i lefvande kraft och i kapital måste verka utmattande. I det förra afseendet äro vi ju betänkta på att vidtaga åtgärder, i den mån sådant kan ske, för att förebygga dessa olägenheter. Jag tror att vi äfven i det andra afseendet hafva rättighet, ja skyldighet att vidtaga åtgärder för att skydda oss mot skada.

Det är på denna grund som jag, herr grefve och talman, ber att få förena mig i yrkandet på återremiss.

Herr Törneblad: Den näst föregående talaren framhöll med kraft, hurusom det finnes ett dubbelt utflöde från vårt land, dels af lefvande kraft och dels af kapital, och att vi nu hålla på att vidtaga åtgärder för att hindra det förra. Det är mycket riktigt; det har ju förekommit åtskilliga ansträngningar i det syftet,

och lyckligtvis är förhållandet sådant, att redan omständigheternas yttre makt gör, att utflödet af lefvande kraft för åtminstone ett par år kan anses vara i hög grad hämmadt. Lyckligtvis, säger jag, ty på ett par år torde väl icke mycken emigration vidare förekomma till Amerika. Snarare kommer väl, och det hoppas jag vara godt, en immigration hit att äga rum.

(Om inrättande af ett penninglotteri under statens vård.
(Forts.)

Hvad utflödet af kapital beträffar, så är det ju mycket ledamt, att sådant förekommer. Det förekommer nog på många sätt och icke blott genom lotterier. Det skulle nog kanske vara ganska nyttigt att förebygga äfven det utflöde, som äger rum under andra förhållanden och på annat sätt, men därom är icke värdt att nu tala.

Men är det så säkert, att det botemedel, man nu här föreslagit, kommer att hindra utflödet af kapital?

Hvad nu storleken af detta kapital beträffar, så hafva uppgifterna därom växlat till den grad, att man måste känna sig ytterst tvifvelsam, om det ligger någon faktisk grund för den ena eller andra uppgiften. Jag erinrar i detta afseende om den diskussion, som ägde rum i kammaren den 8 mars 1902, och hvarvid de siffror, hvilka lämnats rörande det kapital, som gick till Danmark, på det mest eklatanta sätt uppvisades vara alldeles öfverdrifna. Så stora siffror hafva vi icke hört i dag. Men detta visar att man här står på gungfly. Man vet icke huru mycket som ilödar ut. I alla fall är det nog för mycket.

Skall det då kunna hindras genom den föreslagna åtgärden? Ja, det är ganska tvifvelaktigt. Jag skall strax återkomma härtill.

Hvad beträffar den moraliska sidan af saken, så vill jag visserligen icke för min del påstå, att ett missbruk nödvändigtvis behöfver upphäfva ett bruk eller att allt spel på lotteri verkligen skulle kunna anses vara moraliskt förkastligt. Men klart är, att i samma mån som spel på lotteri tilltager och spellusten tilltager, i samma mån inträder en fara för samhället. Hur har det nu gått i Danmark? Har icke spellusten där tilltagit allt mer och mer? Jag vill därmed icke fälla någon förkastelsedom öfver det danska folket, men jag tror att alla siffror, som man känner, visa på att spellusten där tilltagit.

Jag sade att i spellustens tilltagande ligger en verklig fara, därför att spellusten, hoppet att förtjäna utan något vidare, står såsom en faktor hämmande i vägen för arbetsamhetens rätta utveckling. Det kan icke hjälpas, att den som tror, att han med ett enda slag vare sig på börsjobberi eller på lotteri kan förtjäna en större summa, icke har samma intresse af det trägna och trogna arbete, hvilket ju dock skall grundlägga vårt lands framtid. Detta är en social sats, som jag tror icke kunna möta någon motsägelse.

Däremot kan det ju vara möjligt, att lotteriformen under vissa begränsade förhållanden kan tillåtas och äfven kan göra godt. Industrielotterier kunna ju i vissa fall uppmuntra och befrämja arbetet i en viss riktning, och genom det arbete, som de

Om inrättande af ett penninglotteri under statens vård.

framkalla, motverka de således i viss mån sig själfva. De motverka nämligen lusten att förtjäna utan arbete. Industrielotterierna hafva heller icke samma lockelse för den stora allmänheten som penninglotterierna. Industrielotterierna kunna icke kallas, såsom man gjort med penninglotterierna, för den fattiges poesi. Det är ju klart, att bord och stolar och byråar hägra icke med samma behag för den lotterispelande som 10,000 kronor eller 50,000 kronor eller hvad det nu är, 5,000 kronor eller till och med 500 kronor. Och om dylika möbler vinnas på lotteri, torde de icke heller i många fall gå så lätt förlorade som de vunna penningbeloppen.

(Forts.)

Hvarför har man nu kommit på den idén att upphäfvat det gamla, snart 70-åriga förbudet mot lotterierna? Hvarför har denna stämning just nu tagit sig så kraftiga uttryck? År 1902 afslogs en motion i liknande syfte med stor pluralitet af Första Kammaren och med ännu större pluralitet af Andra Kammaren. Nu kommer man igen och säger: det har alltmåra utbredt sig en opinion därom att ett statslotteri, väl skött och väl kontrolleradt, skulle kunna råda bot på benägenheten att spela på de utländska lotterierna och att skicka penningar ur landet. Jag vill i detta fall icke begagna den ofta använda liknelsen om ett inbördes krig, där penningarna stanna inom landet, men att penningarna skola stanna inom landet, är ändock ett önskemål. Hvarför har nu detta yrkande med sådan kraft framkommit? Jo, det framgår af uttalanden på åtskilliga håll, att det beror just på de stora lotterier, som under de senare 20 åren här förekommit. De ha uppmuntrat spellusten, och dessa lotterier, på hvilka så många nedlagt penningar med dåliga chanser, ha icke hindrat andra, kanske icke ens dem själfva, att använda penningar på utländska lotterier. Lusten har tilltagit och icke minst genom tillåtelsen af dessa stora lotterier med dåliga chanser. Man säger med rätta, att de dåliga chanserna här hemma icke göra att människor hindras från att spela på utländska lotterier. Den fattige i sin poetiska flykt reflekterar icke så mycket därpå, han tänker blott på den stora vinsten, och säger: »Hvad hindrar att jag får denna stora vinst, jag har läst om den så många gånger i tidningarna.» Chansen räknar han icke med, och så spelar han kanske fortfarande både på de utländska och på de svenska lotterierna. Hvarför? Jo därför att de utländska lotterierna komma till honom i form af bref eller agenter, som truga sig på honom och säga: »Här är ett tillfälle, grip i de flygande lockarna, och du blir en rik man.» Just därför att de utländska lotterierna så där tränga sig på en, blir det alltid något tillfälle att spela på dem, äfven sedan ett statslotteri kommer till stånd, det må inrättas huru som helst. Vi få här som i Danmark en svärm af uppköpare, äfven torde bolag bildas för uppköp af lotter, och så kommer frestelsen allt närmare och utöfvar en allt starkare inverkan både utifrån och inifrån. Därigenom växa naturligtvis spellusten och åtgången af penningar.

Nu har det sagts, att man vill bara ha en utredning. Ja, men en utredning, om icke ett statslotteri skulle kunna inrättas. Detta förslag har nu Andra Kammaren afslagit, och det på två sätt. Den har för det första afslagit motionen om ett permanent statslotteri, och för det andra har den i fråga om utredningen bestämdt sagt ifrån: utan inrättande af ett statslotteri. Man säger vidare, att frågan kan återremitteras, och därigenom kan sammanjämkning ske i det syftet, att man skulle begära en undersökning af både det ena: *utan* och det andra: *med*. Det beror på, om Andra Kammaren är villig att uppgifva den ståndpunkt, som den nyss intagit, om den ens är konstitutionellt berättigad att uppgifva den ståndpunkten, ty har den en gång sagt nej till förslaget om statslotteri, kan det åtminstone mycket starkt ifrågasättas, om proposition på ett sådant förslag kan änyo framställas. Därför synes mig yrkandet på återremiss ha mycket litet att betyda. Skulle återremiss ske i det syftet, att man skulle få använda lotterimedel till att främja åtgärder mot tuberkulosen, så måste man ju erkänna, att det är ett mycket godt ändamål, och ändamålet kan ju i detta fall helga medlet, om man nämligen anser, att medlet icke är absolut förkastligt. Men jag vill påminna kammaren om att åtgärder för tuberkulosen äro vidtagna och hålla på att vidtagas på ett mycket verksamare och vackrare sätt än genom inrättande af ett statslotteri. För öfrigt, om en utredning skulle ske i det syftet, har Första Kammarrens utskott icke ens någon formell rätt att taga upp frågan, såvida icke motion därom väckes, men icke under några förhållanden Andra Kammarrens utskott, ty där är frågan graflagd.

Jag tror således, att den stämning — den må vara mera eller mindre utbredd — för ett statslotteri, som nu tagit sig uttryck, är till icke oväsentlig del framkallad af de stora lotterierna, som på senare tider anordnats och åstadkommit skada. Jag kan icke instämma med en person, som på 90-talet talade med mig om ett sådant lotteri, nämligen operalotteriet. Han sade: »Säg intet mot detta lotteri, det kommer dock att gå bra, Stockholms pigor och drängar komma att göra dess lycka.» Men jag frågade honom: »Kommer lotteriet att göra Stockholms pigors och drängars lycka?» Då fick jag icke något svar, och det af ett mycket enkelt skäl, ty det var icke godt att svara på den frågan.

Då man således som jag har den öfvertygelsen, att ett statslotteri icke är ett suveränt medel att hindra utflöde af penningar till utländska lotterier, samt att det sannolikt kommer att medföra uppmuntran af spellusten och en motsvarande nedsättning af den allmänna arbetsamheten, tillåter jag mig, herr grefve och talman, att yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Tonning: Med kännedom om svenska och särskildt de skånska förhållandena angående lotterispel skulle jag för min del anse det synnerligen önskvärdt, om här i landet inrättades ett penninglotteri under statens vård, så att de spelande kunde

Om inrättande af ett penninglotteri under statens vård.

(Forts.)

Om inrättande
af ett penning-
lotteri under
statens vård.
(Forts.)

blifva tillfredsställda inom landet. De summor, som årligen vandra öfver från Sverige till klasslotteriet i Köpenhamn, äro häpnadsväckande stora, då däremot vinsterna, som återkomma, i allmänhet äro både små och få. Då nu spellusten hos vårt folk enligt min tanke ej kan utrotas, och lotterier för vissa ändamål tillåtas här i Sverige, synes det mig vara skäl nu taga steget fullt ut och inrätta ett af svenska staten kontrolleradt penninglotteri, hvars vinst möjligen finge användas till ett eller annat allmännyttigt ändamål.

På detta sätt komme ju spelpenningarna att cirkulera inom vårt eget land, och den vinst, som tillfölle lotteriet, kunde ju blifva till stort gagn för det allmännyttiga ändamål, hvartill den blefve anslagen. Nu kan man möjligen invända, att t. ex. skåningarna nog ändå komma att spela på klasslotteriet i Köpenhamn. Det är möjligt, att de delvis skulle göra så, men skåningarna hafva ju förut vid flerfaldiga tillfällen visat sig vara goda svenskar, och detta blef nog också fallet, om ett svenskt statslotteri inrättades. När man tänker på hur vårt land i senare tid i flera afseenden söker göra sig oberoende af Danmark som mellanhand, t. ex. i handels- och trafikhänseende, så undrar man mycket hvarför vi längre skola behöfva utsätta oss för våra vänner danskarnas åtlöje i fråga om lotterispel. Härvidlag ginge det nog an att använda uttrycket: Sverige åt svenskarna.

På grund af hvad nu anförts ber jag få ansluta mig till herr F. von Möllers begäran om återremiss af ärendet.

Herr Wieselgren: Det är lätt begripligt hvad man menar, då man mot motståndarna till statslotteriet kastar fram insinuationen om en viss »sentimentalitet», en viss »moralisk» nitälskan. Meningen är ju att därigenom lägga öfver dem en färg af naivitet eller barnslighet, hvilket icke passar för klokt, praktiskt och förståndigt folk. Nu vill jag emellertid ärligt bekänna, att jag under hela min långa riksdagsmannatid aldrig läst ett utskottsbetänkande, om hvilket jag kunnat med mera fog säga, att sentimentaliteten däri spelat en så stor roll som den gör i detta. Jag ber herrarna bemärka uttalandet på femte sidan. Det är alldeles tydligt ett djupt beklagande, som utskottet där ägnar tanken om ett statslotteris inrättande. Där finnes icke ett ord af någon slags tvekan om, att spellusten ju är ett beklagansvärdt förhållande, och att den borde, om man kunde, kväfas eller väsentligen stäffas. Men nu finner utskottet, som »idealiskt sedt» ogillar lotterispel, att man icke kan komma någon hvart med sina ideala åsikter utan är tvungen att räkna med förhållandena, »sådana de i verkligheten äro». Därmed är bryggan byggd och den föres vidare genom ett skrufningsmaskineri, som dock aldrig någonsin gör intryck af ett ärligt erkännande af det verkliga motivet — det onekliga faktum att våra penningar gå till Danmark, och att vi anses böra hindra detta, så att vi må få behålla penningarna för oss själfva — nej, utskottet fortsätter med ett

känslösamt resonerande om att ett statslotteri visserligen icke bör bedrivas på sådant sätt, att allmänheten »genom särskilda afgärder uppmuntras eller lockas till spel». Detta låter ju moraliskt. »Men», säger utskottet, »lämpliga anordningar böra däremot träffas, för att de spellystne på ett bekvämt och säkert sätt må kunna förvärfva de lotter, de åstunda, utan att behöfva använda mellanhänder och blifva utsatta för prejerier från dessas sida!» Vidare talas om ledsamma erfarenheter under senaste stora lotteriförsäljningarna i landet, men de böra kunna undvikas, och så slutar stycket med följande:

Om inrättande af ett penninglotteri under statens värd.
(Forts.)

»Vidare synes det vara oundgängligt, att lotteriet, för att kunna bestå i konkurrensen med utländska lotterier, hvilka här i riket täfla om marknaden, erbjuder de spelande *minst lika goda vinstchanser*, som de utländska, och därjämte lämnar garantier för att de spelande blifva behandlade på ett korrrekt sätt i sina lotteriffärer.

Ett statens penninglotteri, så ordnadt som nu i korthet angifvits, skall tvifvelsutan blifva *till större nytta*, eller kanske rättare sagdt till mindre skada, än de tid efter annan beviljade penninglotterierna för vissa särskilda större ändamål, för hvilka det funnits ett ej ringa intresse att genom höjande af spellusten draga till sig penningar.»

Med hvad utskottet nu anfört, har utskottet *icke velat gifva ett bestämt uttryck af en mening, att det är fördelaktigt och lämpligt att staten inrättar ett penninglotteri*, utan endast framhålla, att det finnes ganska tungt vägande skäl för att statsmakterna taga frågan under öfvervägande och därvid taga den i betraktande afven från de synpunkter, utskottet omnämnt.

Saken synes vara af så allvarlig beskaffenhet, att den väl förtjänar en allsidig undersökning. »Så allvarlig beskaffenhet.» Märk hvilken djup känslfullhet i detta uttalande! Efter alla skrufningarna har saken ändtligen blifvit »allvarlig»; förut var den icke alls allvarlig utan blott mycket beklagensvärd och ledsam, men nu har den blifvit *så* allvarlig, att vi måste skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning af densamma.

Ja, om något, visar detta hur sjuk saken är. Men jag vågar säga, att man, om den än är sjuk, dock icke behöfver taga den sentimentalt. Om man ser den sådan den i verkligheten ställer sig för oss, så finner man den buren af ingenting annat än samma känsla, som gör, att vi tycka det vara obehagligt, att vårt folk hvarje år kastar ut massor af penningar på utländska lyxvaror, som vi alls icke behöfva, och hvilka representera en verklig nationalförlust. Men ändock har icke framkommit något förslag, att man skulle förbjuda folket att inköpa lyxkram, sydfrukter eller annat godt, som draga våra pengar millionvis till utlandet. Jag skulle vilja såsom en rent praktisk man fråga: med hvad rätt vilja vi då förbjuda dem att lägga ned sina penningar på lotterier i Danmark? Vi behöfva ju icke taga saken sentimentalt; frågan är helt simpel: ha vi rätt att sätta dessa en-

Om inrättande
af ett penning-
lotteri under
statens vård.

(Forts.)

skilda personer under vårt förmynderskap, att hindra dem från att lägga ned sina egna pengar på något, som de ha full rätt att köpa? Det är ingen, som tillåter sig säga det, och det allra bästa beviset därpå är, att vi nu tala om att inrätta ett vårt eget statslotteri, ty — vi ha intet emot att de lägga ned sina penningar på ett sådant! Således ligger icke sakens kärna där utan däri, att *vi afundas danskarna* de vinster, som de göra på vår bekostnad. Vi vilja själfva få dem! Vi lida af samma stämning, vågar jag påstå, som dikterade — jag erinrade kammaren en gång för många år sedan därom — den bön prästen på en dansk ö infört bland församlingens kyrkoböner — han ville icke bedja Gud låta utländska skepp lida skeppsbrott, men väl att, *om* de skulle lida skeppsbrott, de måtte göra det vid *deras* ö. Det är denna föga nobla närighetskänsla, som ligger under hela frågan om ett vårt eget statslotteri.

De belopp, som uppgifvas för inköp af lotter gå ut ur landet, synas mig vara mycket öfverdrifna. Att de beräknas så stora är dock helt naturligt, ty desto mera eldar man upp sig för att göra något, hvarigenom man skulle få behålla dessa stora belopp. Jag ber dock få tala om ett litet rön ur den praktiska verkligheten. En person sade mig en gång, att han i mer än 20 års tid oafbrutet spelat på det danska klasslotteriet. När jag frågade honom hvad han hade för erfarenhet af sitt långa spelande, sade han: »Jag kan icke egentligen säga, att jag förlorat mer än rantan på mina penningar, ty ungefär så mycket som jag gifvit ut, har jag fått in». Jag vet icke om man kan sätta denna hans erfarenhet såsom en måttstock för alla andras, men så mycket tycker jag mig dock kunna säga till de upprörda sinnenas lugnande, att det väl icke är nödvändigt att anse, att vi göra af med alla de utgifna 15 millionerna, om vi kanske få icke så litet igen, om än i smärre belopp. Det kanske icke är så stor skillnad på det ena eller andra kontot.

Man behöfver emellertid icke vara sentimental, om man vågar hysa den meningen, att det *icke passar* svenska staten att genom ett statslotteri ställa sig i bestämd motsats mot ett råd, ett bud, en bön, som vi alla måste respektera, nämligen den: inled oss icke i frestelse; och det *kan icke förnekas*, att icke ett lotteri inleder folk i frestelse, icke det rika utan det fattiga folket. Utskottet säger, att man skall träffa lämpliga anordningar, för att de spelystne på ett *bekvämt* och *säkert* sätt må kunna förvärfva de lotter, de önska. För min del ser jag icke någon olämpligt öfverdrifven känslsamhet i att påstå att det icke passar svenska folket att uppträda som de fattiges frestare; och då en ärad talare nyss påminde om hvad staten förtjänar på rusdrycksförsäljningen, synes det mig i sanning kunna vara nog härmed. Skulle vi gå vidare på den vägen att ockra på vårt folks osunda begär, blifve det snart allt för illa ställdt för svenska folket.

Jag ber att få förena mig med dem, som yrkat afslag å utskottets hemställan.

Grefve Wachtmeister, Hugo: Icke heller jag kan anlägga den sentimental synpunkten utan ser saken såsom de faktiska förhållandena nu en gång äro, endast en praktisk-ekonomisk fråga med skäl, som tala både för och emot. Hvilka som bli de tyngst vägande, blir väl för den subjektiva uppfattningen beroende på de svar, man anser sig kunna gifva på följande tre frågor. Är lusten att spela på lotteri en last, som af samhället icke får tolereras? Kan ett förbud mot lotterispel göras effektivt? Och skulle ett inhemskt statslotteri verka hämmande på spelet på utlandets lotterier och därmed följande utflöde af svenskt kapital? Det vore väl öfverdrifvet att kalla det som det synes hos alla folk förefintliga begäret att pröfva lyekans chanser ett moraliskt lyte. Det är väl snarare ett begär efter stimulantia, som många andra, hvilket blir i högra grad tadelvärdt alltefter som det tar värde öfver förnuftet. Sålunda blir hasardspelet, i hvilket man genom att utan viljans behärskning drivas till allt högre och högre insatser riskerar sin ekonomi, förkastligt, liksom ock vadhållning, satt i system, däri sålunda enligt min uppfattning inbegripet totalisatorn. Men att deltaga i ett af staten kontrolleradt, väl ordnad lotteri, med några få årliga, på bestämda tider återkommande dragningar, mellan hvilka god tid till eftertanke gifves, kan väl icke hos en hel nation alstra lättja, håglöshet och moralisk försumpning — eller hvad för öfverdrifna uttryck som användas — ej heller småfolkets ruinerande. Att socialdemokraterna i Andra Kammaren understödt lotteritanken vittnar väl så godt som något annat om att lotterispellet icke verkat till större förfång för arbetarebefolkningens ekonomi.

Om inrättande af ett penninglotteri under statens värd.

(Forts.)

Hvad beträffar frågan, om ett förbud att spela på utländska lotterier kunde göras effektivt, måste svaret blifva obetingadt nekande, så länge breffhemligheten existerar, och breffhemlighetens bevarande är väl ändå af större betydelse för landet än ett lotteriförbud. Enda möjligheten att i enstaka fall tillse, huruvida ett förbud efterlefdes, vore väl att anställa agents provocateurs, ett minst sagdt motbjudande system.

Jag vill nämna ett exempel på hvarthän lotteriförbud kan leda. Jag läste härom dagen i »Berliner Tageblatt» att en Köpenhamns-agent hotade en preussisk kund med angifvelse, såvida han icke fortsatte att spela hos honom.

Jag vill därmed icke hafva sagdt, att icke staten bör vidtaga alla tänkbara praktiska åtgärder för att begränsa det utländska lotterispellet. Det mest effektiva blefve väl dock inrättandet af ett inhemskt statslotteri, trots att man velat göra gällande, att ett dylikt lotteri endast skulle sprida spellusten utan att verka hämmande på spelet på utländska lotterier. Men detta blir beroende på hur lotteriet ordnas. Får allmänheten det intrycket, att detsamma hvilat på solid och redbar grund och ordnas hufvudkontor på alla mera betydande platser, så att lotterna blifva lätt tillgängliga utan att agenter behöfva användas, utfärdas klara och tydliga prospekter och blifva vinsterna många

Om inrättande
af ett penning-
lotteri under
statens vård.

(Forts.)

utan att behöfva vara så stora — jag tror nämligen i motsats till herr Törnebladh, att allmänheten icke fäster sig så mycket vid dessa jättevinsten — iakttagas allt detta, tror jag, att alla dessa ungerska, mecklenburgska, hamburgska och icke minst det danska koloniallotteriet skola se sina kunder aftroppa. Att det danska klasslotteriet vunnit så stort förtroende hos oss, att det samma alltjämt kommer att bibehålla en kundkrets, är nog oundvikligt.

Jag erkänner, att jag icke hyser någon större entusiasm därför att Sverige är ett af de få länder som hittills afhållit sig från att anordna statslotteri, så länge det spelas så mycket i landet. Det har en bismak af fariseism, som icke är tilltalande. Det är denna känsla mer än annat, som gör att just nu talet om lotteri dykt upp så mycket. Allmänheten finner det besynnerligt, att staten icke tillåter lotterispel, när en så stor del af dess medborgare i alla fall spela, såväl på utländska som på af staten själf koncessionerade lotterier.

Sammanställes allt hvad jag nu sagt med den positiva fördel ett inhemskt statslotteri skulle medföra, att, förutom att utgöra skydd för det inhemska kapitalet, årligen ställa ett större belopp till förfogande till rättvis fördelning emellan olika filantropiska och kulturella ändamål — rättvis, säger jag, och bättre än som för närvarande sker, då enstaka lotterier vältra stora summor på enstaka ändamål, hvilkas fördel är mer eller mindre omstridd — så torde väl tanken på ett inhemskt statslotteri vara värd en grundlig utredning. Det har från bemärkt håll i Andra Kammaren sagts att folkmeningen är emot lotteri. Jag vågar hysa en motsatt mening. En obestriddligen befintlig pressmening har i detta fall icke rådt på folkmeningen.

Herr grefve och talman! Jag yrkar på återremiss.

Grefve Hamilton, Raoul: Äfven om jag icke anser ett lotteri omoraliskt eller orätt, ty jag finner det icke så, kan jag likväl icke annat än yrka afslag å utskottets förslag, och skälet därtill är, att lotterierna äro alldeles säkert skadliga, och vi hafva nog af dem i Skåne, där lotterispelet florerar som värst. De penningar som gå äro småfolkets penningar, och i stället för att sätta in sina medel i sparbank för att betrygga sin ålderdom, använda de dem på lotterispel. De flesta få aldrig se resultaten af hvad de offra. Ett fåtal få måhända en större vinst. Erfarenheten gifver emellertid vid handen, att den som får en vinst på lotteri sällan får behålla den. Lätt fånget, lätt förgånget. Enda anledningen således för att vi skulle inrätta ett statslotteri vore att skydda vårt kapital. Utskottet påstår ju att 15,000,000 årligen lämna landet. Då man afdrar 20 % däraf, som kan anses vara lotterivinst, och de 80 % återstå, skulle det vara mellan 3 och 4 millioner kronor, som de utländska lotterierna beröfva Sverige. Äfven om vi inrätta ett inhemskt statslotteri, är det tämligen säkert att icke det utländska lotterispelet upphör, men möjlig-

heten förminskas till hälften. Då vore det belopp vi skulle skydda med ett statslotteri endast omkring 2,000,000 kronor. Jag vågar hemställa till er, mina herrar, är det skäl att sprida detta lotteriskoje öfver hela landet, liksom det sker i Skåne, bara för att skydda ett belopp af 2,000,000 kronor. Jag anser icke dessa 2,000,000 kronor vara för landet värda så mycket.

Om inrättande af ett penninglotteri under statens värd.

(Forts.)

Härtill kommer, herr talman, att hvad vi här i kväll besluta är icke annat än en opinionsyttring. Andra Kammaren har, såsom en talare kallat det, slagit ihjäl en motion som är mycket närbesläktad med denna. Jag förmodar, att, om det blir återremiss och ett förslag sådant som detta återremitteras till Andra Kammaren, det går samma väg som den andra motionen gjort. Skall det vara skäl för Första Kammaren att demonstrera, måste man väl hafva till föremål för demonstrationen något annat än lotterispel i vårt land.

Jag ber att få yrka afslag å utskottets betänkande.

Herr von Mentzer: Ehuru olika meningar här bryta sig mot hvarandra, tyckas alla vara ense om en sak, och det är, att vi beklaga, att till följd af nuvarande lotteriförhållanden svenska penningar gå till utlandet. Men det som vi sålunda alla beklaga öfverskattas säkerligen. Herr Bergendahl sade nyss, att den årliga förlusten skulle uppgå till fyra millioner kronor. Den siste ärade talaren menade, att denna förlust skulle vara mellan 3 och 4 millioner kronor. Utskottet själf har gjort sina beräkningar och därvid kommit till den slutsatsen, att hela utläggnet skulle vara femton millioner kronor om året. Och vid närmare granskning säger utskottet, att det finnes all anledning att på denna summa göra en afsevärd reducering.

Enligt hvad styrkt och känt är, så är ju det danska statslotteriet så ställdt, att 80 % af de pengar, som inflyta, utdelas i vinster, och vi hafva under alla omständigheter anledning tänka oss, att det icke går oärligt till väga på något sätt, så att svenskarna skulle få mindre procent än allmänheten i öfrigt. 20 % på 15,000,000 kronor är endast 3,000,000 kronor och på detta belopp få vi enligt utskottets eget yttrande göra en afsevärd reducering. Men emellertid detta onda, som således säkerligen öfverskattas, vill man nu bota med ett, som man menar, mindre ondt, och det skulle vara inrättandet af ett statslotteri. Men tro herrarna verkligen att detta är ett mindre ondt! Är det icke så som det förut framhållits, att lotteriraseriet för närvarande är inskränkt till en jämförelsevis liten del af vårt land, men om vi få ett allmänt lotteri, hafva vi ju all anledning vänta, att detsamma skall spridas öfver landet i sin helhet. Vi behöfva endast se på det angränsande Danmark. År 1870, när statslotteri där lär hafva öppnats, anlades det med 50,000 lotter, men 1902 hade sinnet för lotterispel så odlats, att 130,000 lotter upplades. Lotteriet hade nära tredubblats. Är det förresten säkert att vi verkligen komma att bespara våra pengar för Sverige? Jag tror

*Om inrättande
af ett penning-
lotteri under
statens vård.*

(Forts.)

det näppeligen. Såsom herrarna kunna se på sidan 8 i Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, framhålles där huru- som »några utländska lotterier — exempelvis Braunschweigs, Mecklenburgs, Hamburgs och Ungerns — genom manipulationer med en viss hög premie, som i lyckligaste fall antages kunna utfalla på samma lott som högsta vinsten — något, som nära nog faller utom möjlighetens gräns — drifva ett spegelfäkeri med sina spelare, hvartill ett svenskt statslotteri icke skulle kunna ned- låta sig.»

Nej, om vi vilja behålla Sverige aldrig så mycket åt svenskarna, blifva vi nog efter i konsten att, jag höll på att säga, skoja, Jag vågar använda detta ord, då jag har till föredöme förre ecklesiastikministern Carl von Friesen, som uttalade de väl minnesvärda orden, att skoj plägar åtfölja all lotteriverksamhet lika säkert som skuggan följer kroppen. Således är det minst sagdt tvifvelaktigt, att vi verkligen genom de föreslagna åtgärderna komma att bevara våra penningar åt Sverige. De gå ut ändå, och allmänheten kommer att utblottas mer och mer och detta icke endast moraliskt genom den spellusta som odlas inom folket, utan ock materiellt. Vi hafva erfarenhet i denna sak ifrån flera länder. Då lotterierna hafva förbjudits, hafva insättningarna i sparbankerna på samma gång betydligt ökats. Därom hafva vi vittnesbörd från såväl Frankrike som Belgien. Jag kan således icke vara med om den af Första Kammarens tillfälliga utskott föreslagna resolutionen och icke heller om det sedermera här i dag af herr von Möller framställda yrkandet.

Det skulle ju knappast hafva varit på sin plats att här yttra sig om det af Andra Kammaren framlagda förslaget att möta det af oss alla beklagade onda på ett annat sätt, men då en föregående talare har gjort det, vill jag dock bemöta hans yttrande med ett par ord. Han sade, att de medel att förekomma det onda, som här föreslås, skulle vara ungefär som att fånga fåglar genom att strö salt på stjärten på dem. Men jag vill dock påpeka, att några af de från Andra Kammaren föreslagna och för dess del beslutade åtgärder äro använda i flera länder, såsom Preussen, Sachsen, Koburg-Gotha, Braunschweig och Österrike.

Dessutom är här ock i föreliggande handlingar förslaget ett sätt att möta det onda, som kanske icke alldeles är att åsidosätta. Det är att på diplomatisk väg söka få inskränkt denna beklagliga trafik.

Herr grefve och talman! Jag yrkar afslag å utskottets förslag.

Herr Håkansson: Herr talman! Mina herrar! Den ärade talaren på stockholmsbänken yttrade nyss, att det låg rätt mycket öfverdrift i talet om kapitalöfverflyttningen från Sverige till utlandet därigenom att allmänheten spelade på utländska lotterier. Det kan ju hända, att det är på det sättet, men det låter sig icke bestridas, att en hel del svenska pengar gå till utlandet såsom betaling för lottsdelar. Till nästan alla samhällsklasser komma

här från alla möjliga utländska klasslotterier inbjudningar att fresta lyckan i snart sagdt alla former. Ibland skicka de rent af lotterisedlar, som man sedan, om man icke använder dem, får kraf på att returnera. Han sade ock, om jag fattade honom rätt, att det låg en moralisk fara däri, att spellusten skulle komma att ökas, om ett statslotteri inrättades. Spellusten finns redan nu, det hafva vi tillräckligt bevis för, och jag undrar, om moraliskt taget någon skada skulle kunna sägas uppkomma däraf, att allmänheten kom att spela öppet på ett svenskt statslotteri i stället för att såsom nu spela *liksom i smyg* på utländska lotterier. Hvad arbetarnas, de mindre bemedlades, moral beträffar, tror jag bestämdt, att man kan säga att den icke skulle skadas härigenom. Jag har vistats några år utomlands, särskildt i Tyskland, där det är vanligt att så godt som alla, således äfven arbetare, spela på lotteri. De hafva år från år i allmänhet samma nummer på ett visst klasslotteri, men aldrig kunde jag märka, hvarken att de voro sämre i afseende å sin moral eller mindre arbetsdugliga eller mindre arbetslustiga.

Herr von Mentzer sade, att han icke trodde, att några penningar skulle bevaras åt landet genom inrättande af ett svenskt statslotteri. Det är väl klart och tydligt, att en hel del pengar skulle komma att räddas åt landet genom en sådan anordning.

Det har af en talare slutligen sagts, att det skulle endast vara en opinionsyttring, om man återremitterade lotterifrågan till det tillfälliga utskott, som haft den under sin behandling. Jag tror, att det är ganska vanligt, att man afger opinionsyttringar, och jag tror, att den talare, som yttrade sig så ringaktande om dessa opinionsyttringar, icke är så rädd att uppträda på den arenan.

Jag tillåter mig, herr talman, förena mig med dem som yrka på återremiss.

Herr Billing: Den föregående diskussionen har visat, att i denna fråga finnas inom kammaren mycket delade meningar, och ehuru jag förstår deras skäl, som hafva en annan mening än jag, kan jag icke underlåta att här upprepa hvad jag vid flera föregående tillfällen under min riksdagstid uttalat, då frågan om inrättande af ett statslotteri varit före. Jag anser mig för min del icke kunna biträda ett förslag som går ut på att inrätta ett statslotteri.

Här har förts en diskussion om huruvida lotterispel är något i och för sig moraliskt ondt eller icke. Det kan ju diskuteras om den saken. Svaret beror på hur man uppställer frågan. Det är väl ingen, som vill påstå, att den, som spelar på lotteri därigenom säkert visar sig vara i moraliskt afseende sämre än den, som icke spelar. Men jag undrar, om någon vid närmare eftertanke vill bestrida att i lotterispel ligger en moralisk fara, en moralisk frestelse. Atminstone synes det mig vara alldeles klart, att det i lotterispelet ligger en sådan frestelse, en bestämd frestelse att gå ifrån den gamla goda vägen att förvärfva, som vi angifva

Om inrättande af ett penninglotteri under statens vård.

(Forts.)

Om inrättande af ett penninglotteri under statens vård.

(Forts.)

i det kända vackra ordet: Bed och arbeta! Jag kan ju tänka mig lotterispelet vara moraliskt försvarligt, om det behandlas som lek, t. ex. en rik man består sig detta nöje såsom ett annat nöje. Men där lotterispelet göres till vägen till förvärf och således åtminstone frestar till att gå ifrån den gamla goda regeln, som har de där två vägmärkena »Bed och arbeta», då är man inne i en moralisk fara. Och ännu säkrare är det, att där spellusten griper befolkningen på en viss ort, griper ett helt folk, detta är demoraliserande för folket. Det kan bestämdt icke någon bestrida. Utskottet gör det icke heller. Utskottet säger, att det anser att lotterispel är i princip oriktigt. Det kan icke gilla lotterispel i princip. Hvarför icke? Naturligtvis därför att utskottet anser, att däri ligger åtminstone en moralisk fara. Det är litet vågadt af utskottet att på samma gång säga detta och ändå komma till att tillstyrka motionen. Hur vågar utskottet göra detta? Jo, utskottet anför två motiv, hvarför det går ifrån sin ståndpunkt och tillstyrker något, som det anser principiellt orätt. Det ena är den ekonomiska synpunkten, att genom statslotteri skulle besparas pengar för Sverige. Den synpunkten finner jag ganska betänkelig. Jag har aldrig vågat lägga i den ena vågskålen hvad som är principiellt moraliskt riktigt och i den andra hvad som är ekonomiskt fördelaktigt. Ligger det i lotterispelet något moraliskt farligt eller oriktigt, då synes mig ingen ekonomisk vinst berättiga till att införa det.

Det andra skälet, hvarmed utskottet tröstar sig och andra, är att genom sådant lotterispel skulle kunna befordras allahanda goda ändamål. Lika litet kan jag gilla det resonemanget, då jag naturligtvis icke kan gilla satsen, att ändamålet helgar medlen.

Nu har vidare en talare här anført ett skäl, som skulle kunna vara ganska bevekande för mig personligen. Motionären hänvisade på att vi skåningar icke voro sämre i moraliskt hänseende än andra. Nej, det tror jag icke vi äro, men hvad som är alldeles säkert är, att moralen i Skåne skulle vara bättre om vi icke spelade på lotteri.

Den, som såsom jag varit kyrkoherde i församlingar vid Skånes kust, icke långt från Köpenhamn, den har nog sett, hvilket inflytande lotterispelet har, hur det blef liksom en feber i församlingen när dragningsdagarna nalkades. Säkert är, att lotterispelet i stort sedt utöfvar ett dåligt moraliskt inflytande, och detta skulle icke förringas, om dragningarna förlades till ett statslotteri i Stockholm, ty det betyder näppeligen något i moraliskt hänseende om penningarna gå till Sverige eller Danmark, om dragningen sker i Stockholm eller Köpenhamn. Hvad som är odisputabelt är, att genom inrättande af ett statslotteri man skulle föra lotterispelet två steg framåt eller nedåt eller utåt. Det ena därigenom att det, som af alla är erkändt såsom principiellt oriktigt, dock skulle få en sanktion af svenska staten.

Det andra, som är lika odisputabelt, är, att genom inrättandet af, ett statslotteri spellusten i Sverige i det hela skulle mycket,

mycket utvecklas och fördjupas, eller att hvad vi nu i Skåne lida af skulle man ock få lida af i de mellersta och nordliga provinserna.

Då jag anser detta, kan jag icke, trots allt hvad som här anförts, gå ifrån min mening, utan yrkar afslag å utskottets betänkande.

*Om inrättande
af ett penning-
lotteri under
statens vård.
(Forts.)*

Grefve Hamilton, Raoul: Herr talman, blott ett par ord för att försäkra den ärade talaren på Älfsborgs läns bank, att jag klandrar visserligen icke opinionsyttringar — och tyvärr måste ju, genom den minoritetsställning jag intar här i kammaren, mina yrkanden ofta förblifva endast opinionsyttringar. Men skall man demonstrera och gifva sin opinion till känna, så bör det också enligt min mening vara för en god sak. Och af alla, till och med de varmaste anhängare af utskottets förslag, som i dag talat, har ingen vågat beteckna ett statslotteri såsom annat än skadligt för vårt land. För att rädda ett par millioner kronor åt landet tror jag icke att det är Första Kammaren värdigt att demonstrera i denna fråga.

Herr Trapp: Det har redan blifvit sagdt så mycket från det håll, där man anser det vara värdt åtminstone en undersökning, huruvida det icke vore förenligt med statens intresse att i vårt land anordna ett permanent statslotteri.

Till hvad som redan är sagdt kan väl därför icke mycket läggas, men då jag är en af dem, som undertecknat motionen, ber jag äfven att få säga ett par ord. Särskildt har jag fäst mig vid att man har talat om att den trakt i Sverige, där man egentligen spelar på lotteri, är Skåne. Ja, det är sant, att det förhåller sig så, och man spelar i regel på de danska lotterierna; jag vågar påstå, att Skåne är en mycket god kund hos Danmark. Jag skulle också tro att de räkna rätt, som antaga, att halfva antalet lotter i de danska lotterierna köpes från svensk sida, särskildt då från Skåne.

När man vet, att danska klasslotteriet säljer lotter för bortåt 13 millioner kronor årligen, att danska koloniallotteriet säljer lotter för cirka 11 millioner kronor årligen och det Danske almindelige Vare- og Classelotteri för cirka 4 millioner kronor, d. v. s. sammanlagdt för omkring 28 millioner kronor årligen, kan man ungefärligen tänka sig, att där går mycket pengar ifrån Skåne till Danmark.

Men det är icke allenast till Danmark, som pengarna gå för lottsedlar. Det har redan förut blifvit framhållet, hurusom det finns stora lotterier i Hamburg, i Mecklenburg-Schwerin, Berlin, Braunschweig, Sachsen (Sachsiska statslotteriet), Frankfurt, Bayern, Ungern o. s. v.

I en tidning, som man icke kan misstänka för att hylla inrättandet af ett statslotteri här i landet, läste jag i slutet af förra året en intervju med en Hamburgerrepresentant för huset Bartels

Om inrättande
af ett penning-
lotteri under
statens vård.

(Forts.)

Wittwe Nachf. Där uppgafs, att denne herre påstod, att bara denna firma — och det finns ju så många andra firmor i Hamburg som drifva sin verksamhet på Sverige, Gebrüder Lilienfeldt, »Gottes Segen bei Cohn» och allt hvad de heta — för sin enskilda del årligen sålde lotter för 3 1/2 millioner mark till Sverige, och det var icke till Skåne, utan till mellersta och norra delarna af Sverige. De hade ett mycket stort klientel, i dessa delar af landet, som årligen ökades med en 5,000 å 6,000 personer. De hade korrespondens med 900 poststationer i mellersta och norra Sverige. Det var som sagt en enda af dessa Hamburgerfirmor, och tänker man på hvad äfven alla de andra lotteristäderna hafva att bjuda svenskarna på, förstår man, att här är verklig fara å färde, att någonting helst bör göras. Det är likväl icke detta som motionärerna hafva begärt. Nej, motionärerna hafva endast begärt att regeringen skulle föranstälta en undersökning i saken och se till, om icke detta spelbegär — som icke kan kufvas, som icke kan kväfvast, utan som, säga hvad man säga vill, fortfarande kommer att stå kvar — skulle kunna ledas in i bättre banor och regleras så, att det blefve till minsta möjliga skada såväl för individen som för landet i sin helhet: för individen på det sätt, att man kunde utöfva större kontroll öfver att lottköparna verkligen få riktiga lotter och få de utfallna vinsterna riktigt utbetalda. I båda dessa fall löpa nämligen de svenska lottköparna mycket stor risk, när de vända sig till utlandet. Det är som sagt endast detta motionärerna begära, och jag undrar, om icke denna kammare skulle kunna anse frågan ur statsekonomisk synpunkt vara så behjärtansvärd, att den åtminstone skulle vara med om aflåtande af en skrifvelse till Kungl. Maj:t, hvori en undersökning af hithörande förhållanden begäres.

Herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till återremissyrkandet.

Herr Sjöholm: Endast ett par ord. Den siste ärade talarren tycktes betrakta denna fråga uteslutande ur ekonomisk synpunkt. Det har också förefallit mig som om de flesta talare, hvilka här stå på den sidan att statslotteri borde inrättas, ansåge den ekonomiska synpunkten vara åtminstone det *hufvudsakliga* i denna fråga.

Jag vill emellertid fästa herrarnas uppmärksamhet på att denna fråga hvarken uteslutande eller hufvudsakligen är en ekonomisk fråga, utan den är en etisk fråga. De flesta hafva erkänt, liksom också utskottet gjort, att det är principiellt orätt att inrätta ett statslotteri. Verkningarna af lotterispelet hafva också här framhållits af sakkunniga personer. Det måste väl erkännas, att det är någonting värre, om det verkar fördärfvande på folkkaraktären, än om det åstadkommer en ekonomisk förlust. Det är ju mycket ledsamt om stora summor gå härifrån landet till utlandet, men det är i allt fall mycket tvifvelaktigt, om dessa summor komma att bevaras åt vårt land, för den händelse stats-

lotteri inrättas; och säkert är, att det är icke därpå frågan hänger, det är icke det som är afgörande, utan frågan är: kommer det att hafva en menlig inverkan på vårt folk, om ett statslotteri här inrättas? Jag tror knappast, att någon kan besvara den frågan med annat än ja. Och har man besvarat den med ja, skulle det vara sorgligt, om Första Kammaren nu skulle afgifva denna opinionsyttring, ty annat än en opinionsyttring lär det väl icke bli att bifalla utskottets hemställan eller återremittera frågan.

Jag skall icke förlänga diskussionen, utan ber att få yrka afslag såväl å utskottets hemställan som å det framställda förslaget om återremiss.

Herr Heuman: Vore jag som en del talare öfvertygad om att det vore principiellt oriktigt att inrätta ett statslotteri, skulle det icke falla mig in att tala för utskottets förslag; men jag har verkligen den uppfattningen, att det är så, att när vår Herre vill säga oss hvad som är synd, ger han oss det till känna genom sina klara bud, och jag får verkligen bekänna, att jag icke kunnat finna i Skriften något bud, allra minst i de tio buden, något som talar om spel och lotteri.

Herr Billing, som var öfvertygad om det principiellt oriktiga i lotterispel, medgaf dock, att det kunde vara ett adiaforon i sådant afseende, att om den rike vill göra det för sitt nöjes skull, så är det ingen synd, och han behöfver icke stå moraliskt efter den som icke spelar. Ja, men om en rik kan göra det, då sätter jag i fråga, hvarför icke de fattige också skulle kunna göra det utan synd. Jag kan icke vara med om att från principiell synpunkt förkasta lotteri såsom sådant, utan det förhåller sig väl med det som med andra saker, där Gud lämnat människan frihet att efter sitt samvete och Guds ord pröfva hvad som rätt är, att det beror på hur det användes. Allt sådant kan blifva synd, om man missbrukar det. Det kan ju blifva synd att äta och dricka, om jag öfverlastar mig med mat och dryck, likaså kan det ju blifva synd att spela på lotteri och gå på teatern, ifall man gör det till öfverdrift.

Nå, nu säger man, att vi böra hörsamma bönen: inled oss icke i frestelse! Om bönen har jag icke förut hört, att den var ställd till svenska Riksdagen, utan såvidt jag vet är den ställd till någon annan som står öfver allting, till och med öfver svenska Riksdagen, och jag tror att den behöfver bedjas lika mycket, vare sig lotteri inrättas eller icke.

Och om man bifaller denna motion, så kan däri ligga också ett hörsammande af den bönen, i samma betydelse som en föregående talare tog den, om man vill befria folk så mycket det är möjligt från den frestelsen att spela pengar ur landet. Och det är ingen ringa frestelse, ty den som känner till korrespondensen från landsorten på utlandet till utländska lotteristäder, den vet nog alltför väl, hurusom spellusten trängt in i de allra djupaste

Om inrättande af ett penninglotteri under statens vård.

(Forts.)

Om inrättande af ett penning-lotteri under statens vård.
 lagren och att dessa då frestas skicka sina pengar utom landet. Att vilja förekomma den frestelsen är något för svenska Riksdagen också att beakta, efter min mening.

(Forts.)

Nu tror jag, att om man i riksdagen vill, att svenska staten skall slå ett slag emot spellustan, så skall den icke rikta sig mot dem, som söka bevara det svenska folket från att kasta ut sina pengar utanför landet, utan den skulle rikta sig på alla de lotterier, som redan finnas här och som efter min mening äro mycket farligare och mer frestande än hvad ett statslotteri, inrättadt med vederbörlig kontroll, skulle blifva. Skulle vi slå ett slag emot spellustan, skulle vi väl i första hand vända oss emot alla dessa biljarder som få växa upp som ogräs i snart sagdt hvarje gathörn, hvilka till på köpet ofta äro förenade med utskänkning, och där den ena insatsen lockar till den andra. Jag har icke hört nitet mot dem ännu.

Skulle vi slå ett slag emot spellustan, då skulle vi väl också ogilla de af Kungl. Maj:t medgifna lotterierna, såsom Dramatiska teaterns och det nya stora idrottslotteriet, hvilket nyss inrättats; men där hör man icke några betänkligheter. Men så snart man kommer till detta statslotteri, som afser att så mycket sig göra låter hindra folk från att kasta ut pengar till utlandet, blir man genast så moralisk. Jag förstår uppriktigt sagdt icke detta.

Hur långt det har gått med detta utländska lotterispel, kunna herrarna få en föreställning om, då jag meddelar, att jag af en person på skånebanken, hvilken för närvarande icke är tillstädes, fått den upplysningen, att i hans kommun fanns en person som var uppskattad för en inkomst af 600 kronor om året. Man ville nu höja detta till 800 kronor, och oaktadt hans inkomst uteslutande bestod af provisionen på att sälja lotter, och oaktadt han för hvarje lottförsäljning tog en provision af endast 10 öre, så ansågs han likväl härpå förtjäna 800 kronor om året. Således, en enda person försäljer icke mindre än 8,000 utländska lotter om året. Dessa lotter, hur är det då med dem? I många fall är det bedrägerier med dem. Den underrättelsen föreligger från ganska autentiskt håll, i det legationsrådet Berencreutz uppgifver, att han blifvit anlitad i en mängd fall att försöka återförskaffa lottsedlar, men det har icke lyckats honom, därför att det är bedrägliga kollektörer. Skall man då sätta sig emot den undersökning, som här är begärd och som går ut på att så mycket som möjligt bevara vårt folk från utländskt lotteriskoje och hjälpa till att genom ett statslotteri åtminstone hålla pengarna inom landet?

Jag yrkar återremiss.

Herr Björck: Då för flera år sedan i rätt många landskommuner utskänkning af spirituosa förekom, försvarade man detta därmed, att landskommunerna kunde bevara den inkomsten för sig, som annars skulle gå till städerna. Emellertid har man nu, såsom vi hörde för några dagar sedan, mer och mer kommit ifrån att hafva utskänkning inom landskommunerna, och hvarför?

Icke därför att de icke gärna kunde vilja hafva den ej obetydliga inkomst som följde därmed, utan därför att det visade sig att frestelsen blef för stark, om krogen vore alldeles inpå dörren för landtallmogen.

Om inrättande af ett penninglotteri under statens vård.

(Forts.)

På samma sätt förhåller sig med denna fråga. Det är beklagligt om svenskar spela på danska och tyska lotterier, men inrätta vi lotterier så att säga alldeles invid landtbefolkningens dörrar, så måste det erkännas att vi lägga snaran rent ut för vår nästas fötter. För min del kan jag icke anse det vara annat än orätt — för att begagna ett så mildt uttryck — att lägga snaror för sin nästa för att fresta honom att på det sättet söka förvärfva sin utkomst, då den gamla betryggade väggen, som herr Billing framhöll, är både den rätta och den bästa att bereda sig ekonomisk bergning.

Jag har icke varit för de lotterier som förekommit inom landet för än ett än ett annat ändamål; men jag skulle tro, att det blir ännu värre, om man gör lotteriet permanent. Det blir nog samma förhållande här som på andra håll, i händelse man inrättar ett statslotteri. Spellusten skulle stiga. Vi se hurusom danskarna började med 50,000 lotter, men om några år voro de uppe i 130,000 lotter: så mycket hade spellusten stigit på få år sedan statslotteri där inrättades.

Lotterispel fördärfvar människans klarsynthet för hvad som kan vara rätt eller orätt. Jag träffade en gång en dansk landtman som talade om för mig, att han alltid spelade på danska klasslotteriet. Han hade såsom de flesta förlorat mer än han vunnit, sade han, men han hade lofvat sin mor på hennes dödsbädd att alltid hafva en lott på nämnda lotteri! Så har spellusten förvirrat de moraliska begreppen i Danmark, och detta är ej den minst sorgliga sidan af lotterispelets följder.

Tro icke herrarna att, om vi inrätta ett statslotteri i Sverige, klarsyntheten också i det fallet skall blifva mindre här? För min del får jag säga, att jag tror det, när redan nu de, som i vårt land skulle hålla folkets samvete vaket, börja säga, att det icke är så farligt med de frestelser, som, efter min och mängas åsikt, ett statslotteri måste medföra.

Herr talman, jag röstar för afslag å utskottets hemställan.

Herr Wieselgren: Jag har blott ett enda litet ord att säga. Den ärade talaren, min gamle vän på hallandsbänken, sade att han icke hade kunnat finna något bud rörande denna fråga i böckernas bok. Jo, visserligen finns det dock där, det gafs tidigare till och med än de tio. Det lyder: »Du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett», du skall således icke skaffa dig det genom lotterispel!

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels

Om inrättande af ett penninglotteri under statens vård. att detsamma skulle visas åter till utskottet, dels ock att utskottets hemställan skulle afslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till hvad utskottet hemställt samt vidare enligt nämnda yrkanden; och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på återremiss vara med öfvervägande ja besvarad.

(Forts.)

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition därvid antagits afslag å utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 12 skall visas åter till utskottet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 28.

Ifrågasatt undersökning för sjötrafikled från Frykensjöarna eller Glafs fjorden till västkusten.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 28 och 31 nästlidne månad bordlagda utlåtande n:o 55, i anledning af väckt motion om verkställande i samband med pågående utredningar för inlandsbanan af undersökning för sjötrafikled från Frykensjöarna eller Glafs fjorden till västkusten.

I en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 17, hade herr *A. Bergström* hemställt, att Riksdagen behagade anhålla hos Kungl. Maj:t, det, i samband med hos järnvägsstyrelsen pågående utredningar för inlandsbanan, undersökning af sakkunnig myndighet måtte verkställas för sjötrafikled Västkusten—Frykensjöarna eller Västkusten—Glafs fjorden, trafikabel med atlanterångare, samt att denna utredning måtte verkställas så snart, att den kunde framläggas innan Riksdagen fattade vidare beslut i inlandsbane-frågan.

Utskottet hade på anförda grunder hemställt, att herr *Bergströms* förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Bergström: Först har jag att framföra ett tack till statsutskottet för den välvilliga tolkning, det gifvit åt syftet med min motion, genom att yttra, att utskottet »anser den ifrågasatta trafikleden vara af stor betydelse för vårt lands ekonomiska utveckling». Detta yttrande har jag velat fatta så, att motionen åtminstone icke ansetts hafva framkommit ur något lokalpatriotiskt syfte, utan ha en mera allmän och långt gående innebörd. Då jag icke kan tänka mig att en enskild motion af beskaffenhet som den ifrågavarande och med de följder, som den kan draga med sig, skulle kunna vinna Riksdagens bifall, borde jag egentligen icke haft mycket att yttra i denna fråga. Men då enligt mitt förmenande statsutskottet i sitt utlåtande gjort sig skyldigt till en missuppfattning, skall jag anhålla om kammarens uppmärksamhet för att i någon mån påvisa min ställning i frågan.

Ifrågasatt undersökning för sjötrafikled från Frykensjöarna eller Glafsforden till västkusten.
(Forts.)

Statsutskottet säger här: »De särskilda delarna af den sjötrafikled, som i förevarande motion förordats, hafva — — — redan gjorts till föremål för undersökningar och beträffande vissa sträckningar, samt med afseende å det segeldjup, för hvilket kanalerna böra byggas, m. fl. frågor pågå undersökningar och utredningar fortfarande.»

Den saken är visserligen sann i hvad den rör Vänerens utlopp. Med afseende å denna sjö ha åtskilliga förslag varit å bane, men så är icke händelsen med afseende å den kanal, hvarom jag här motionerat. I fråga om den har man icke såvidt mig är bekant undersökt för mera än ett djup. Kanalernas olika dimensioner ha likväl en så stor innebörd med afseende på det gagn, de kunna uträtta, att det är något väsentligt olika, när man talar om en kanal sådan som här varit ifrågasatt upp till Fryken, afsedd för billigast möjliga förflyttning af gods inom landet, en kanal som kan följa de naturliga vattendragens krökar, och när man afser de större kanaler, som byggas för helt andra ändamål.

Förhållandena hos oss ha efter min uppfattning redan fastslagit tre olika typer för kanaler, och statsmakternas åtgärder hafva för sin del lämnat dessa olika typer ett visst stöd. Den första typen, som skulle kunna kallas den kontinentala, är den kanal, som förmedlar massgodstrafiken på billigaste sätt uteslutande på kanalen. Men så ha vi här i landet dessutom större insjöar, hvilka tvinga oss att göra den del af kanalen, som står i förbindelse med dessa sjöar, större, för att kanalen också skall kunna passeras af fartyg, som lämpa sig för och med trygghet kunna befara dessa sjöar. Det blir en större kanaltyp. Genom denna typ ha möjligheter skapats för en afsevärd exportproduktion utefter kanalen, och som just uppstått därigenom, att man kan gå direkt med sina produkter med de fartyg som trafikera dessa kanaler till åtminstone en stor del inomeuropeiska hamnar och undvika omlastning på kusten. Men på sista tiden hafva vi också vunnit erfarenhet och kommit till insikt om de stora svårigheter, som äro förbundna med omlastning äfven i inomeuropeiska hamnar,

Ifrågasatt undersökning för sjötrafikled från Frykensjöarne eller Glafsfjorden till västkusten.

(Forts.)

då det gäller export på aflägsnare länder, och för att undvika de olägenheter, som äro förenade med en dylik omlastning, för att undanröja de rena hinder, som därigenom resa sig mot en svensk export, har Riksdagen beviljat anslag till direkta ångbåtslinjer på transatlantiska hamnar. Min motion afser en kanal ända upp till Thorsby, som kunde trafikeras med de sålunda åstadkomna direkta linjernas fartyg.

Med afseende på denna sista sak framställer sig gifvetvis en fråga, och den är: hur skall det kunna vara möjligt att med fördel bygga en så stor kanal, som den jag ifrågasatt, till så små platser, som dem kanalen skulle komma att beröra, då det visat sig, att icke ens den stora handelsplatsen Göteborg har kunnat lämna full last en gång i månaden åt ett enda fartyg till ett af de länder, där den svenska exporten utan allt tvifvel har de största utsikterna att vinna afsättning, nämligen Argentina?

Det vore ju ingen mening i att framkomma med min motion, om jag icke hade tänkt på sambandet i detta afseende, och äfven detta måste jag således anhålla att få i någon mån beröra.

Om vi då försöka skaffa oss en utredning om Göteborgs export, torde nog af denna komma att framgå, att massgodset, som där behandlas, har sitt hufvudsakliga ursprung från områden, som ligga norr om Vänern. Få vi hamnen uppflyttad, stärker ju detta vår konkurrenskraft för hela denna produktion med skillnaden mellan järnvägs- och sjöfrakten, och ny produktion drages åt detta håll. En blick på kartan skall öfvertyga oss om att all export, grundad på malmtillgångarna i och omkring Grängesberget, måste söka sig åt väster, och man får ytterligare stöd för denna mening, när man ser huru Siljanstrafiken, som har så naturlig utfart på Gäfle och Stockholm, dock till stor del går öfver västkusten, oaktadt vägen till hafven åt detta håll är mer än tre gånger så lång.

Men detta är icke det viktigaste som blir en följd af en hafskanals tillkomst. Viktigare är, att det område, som med nästan samma fördel kan betjäna sig af utfarten på vår egen västkust, uppflyttas mellan 25 och 30 mil högre upp i landet och skapar ett, man skulle nästan kunna säga, helt och hållet nytt produktionsområde för exportvaror, ett område, såsom vi skola se, ytterligare af förhållandena utvidgad, hvars export, grundad på naturtillgångarna, när den blir utvecklad, ej torde komma att lämna de söder därom belägna delarna af landet före sig med afseende å massproduktion.

Till och med hvad Sveriges nordligaste produktion beträffar, skulle det ej vara klokt att göra sig helt beroende af såväl Norge som inloppen till Östersjön och Bottniska viken. Vi äro ej alldeles utan erfarenhet i den riktningen, och den tid, som gaf oss den erfarenheten, lade grunden till västkustens nu dominerande handelsplats, som då var mest gynnad i kommunikationshänseende.

Men sedan den tiden ha förhållandena väsentligt förändrats. Vi ha fått järnvägarna, som ökat vår produktion och vidgat områdena för varuomsättningen, men äfven dessa vill man icke längre anse för tillräckliga för att på det sätt, nutiden kräfer, tillgodose produktionens intressen. Fackmännen uttala den meningen, *att det enda sättet för ernående af de behöfliga och nödvändiga fraktnedsättningarna är att återgå, hvad massstrafiken beträffar, till vattenvägarna.»* Detta uttalande understrykes mycket skarpt af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i dess yttrande till den kungl. proposition angående inlösen för statsverkets räkning af Strömsholms kanal, som nyligen aflämnats till Riksdagen.

I frågasatt undersökning för sjötrafikled från Frykensjöarna eller Glafs fjorden till västkusten.
(Forts.)

Järnvägarna från inlandet till Göteborg äro sålunda redan nu ej ändamålsenliga för ett riktigt betjänande af massproduktionen. Man har i stället att tillse, om ej vattenvägarna kunna utsträckas längre in i landet och om ej för denna produktion frakterna och omkostnaderna kunna förminskas. Möjlighet till en dylik utsträckning af vattenvägen finnes otvifvelaktig till Thorsby vid Frykens norra ände, en plats, som med afseende å sitt läge skulle kunna betraktas som en Skandinavians centralpunkt, belägen som den är, några mil norr om Kristiania och i jämnhöjd med Aland; en plats som in i det sista är tryggad utan befästningar, och hvilken genom kanalen skulle premiera den svenska sjöfarten såväl som den sydsvenska produktionen för den konsumtion, som skapades af nordsvensk exportindustri. Men den frågan återstår ännu att besvara, om man kan åstadkomma och naturliga förutsättningar finnas för en sådan massproduktion norr om Frykensjöarna, att den motiverar tillkomsten af en djup och således dyrbar kanal.

Förra riksdagen motionerade jag om ett mindre järnverk för statens räkning vid Harsprånget, ett verk som skulle tillförsäkra staten tillgång under alla förhållanden inom landet på material för kommunikationerna och sjöförsvaret. Men blott denna enstaka plats har resurser för *massproduktion* af järn. Där kan nämligen, enligt prof. Richerts sakkunniga mening, sammanföras 600,000 elektriska hästkrafter, som enligt officiellt utlåtande af öfveringenjör Brinell äro tillräckliga för att på elektrisk väg framreducera två miljoner tons järn ur malm och dessutom lämna ett överskott af kraft för andra behof, lika stort som Trollhättans. Då hela vår nuvarande järnproduktion med all den rörelse, kultur och varuomsättning, som den framkallar, endast är omkring 600,000 tons, kan man göra sig en föreställning om hvad en tillverkning på två miljoner tons skulle betyda. Blott järnet skulle representera tio fullastade tåg per dag och årligen inbringa inlandsbanan räknadt till Thorsby tjugu miljoner kronor i fraktafgifter. Monterade borde de 600,000 hästkrafterna representera en årsinkomst af lågt räknadt tjugufyra miljoner kronor, som ju nu på sätt och vis blott där på platsen rinna bort.

Norra Sverige är mest kuperadt. Det har på grund häraf större tillgång på vattenkraft per ytenhet räknadt än södra delen. Den mänskliga arbetskraften håller på att betänkligt fördyras,

frågasatt undersökning för sjötrafikled från Frykensjöarna eller Glafsfjorden till västkusten.

och maskinkraften måste alltså i en *lönande* konkurrens allt mer tagas i anspråk. Den, som har den billigaste kraften, kommer att göra det billigaste arbetet, och knappt något land i världen torde ha större fördelar i en sådan täflan, sedt från den synpunkten, än Norrland.

(Forts.)

De för de nuvarande stora produktionsländerna så oundgängliga fossila bränsletillgångarna minskas, och detta bränsle måste allt framgent fördyras. Just genom förbättrade kommunikationer komma allt större delar af våra skogar under kultur. Därigenom kommer tillväxten att ökas och tillvaratagandet att förbilligas samt vårt torrbränsle i större utsträckning bli möjligt att tillgodogöra, allt stödjande en exportindustri, som har förutsättningar för att kunna bestå, och som lämnar massgods.

Jämför man dessa förhållanden med södra Sveriges, där odlad jord, skogar och relativt liten industri växla, där sålunda platsförbrukningen är stor i förhållande till produktionen och följaktligen varutransporterna jämförelsevis korta och små, så lär man ej kunna undgå den tanken, att orterna norr om Väneren, under förutsättning att de äro försedda med välordnade kommunikationer, komma att producera mera för export än hela landet söder därom, och att således Vänersbäckenet, till hvilket jag vill räkna Frykensjöarna, kan komma att tagas i anspråk för större export, ja sannolikt äfven för större import än hela kustområdet nu från Stockholm efter hela Sveriges syd- och västkust ända till Strömstad. Under sådana förhållanden synes mig en kanal och en kanal för hafsgående fartyg vara väl motiverad.

Beträffande järntillverkningen invänder man, att visserligen en sådan kan *tänkas* i Norrland efter en inlandsbana, men att den ej är ekonomiskt lönande och *sålunda ej heller möjlig*. Till och med Luleå järnverk påstås dock ha visat, att det är ekonomiskt möjligt redan nu att af knappast exportbara norrlandsmalmer och *utan elektricitetens tillhjälp* göra järn och ett järn, som har god marknad utomlands. Ett järnverk vid Harsprånget ligger, om kommunikationssystemet inom landet riktigt planlägges, ur fraktsynpunkt bättre till än till och med ett järnverk vid västkusten, som är föreslaget och som anses ekonomiskt möjligt, och detta är beroende på den helt naturliga orsaken, att man så stor del af vägen blott behöfver frakta järn i stället för malm.

Då vid reduktion af malm med elektricitetens tillhjälp den första produkten måste anses böra bli stål och ej tackjärn, och då man sålunda har smält stål och god krafttillgång, måste man väl förutsätta, att materialet bearbetas, och med fördel kan det, till mera färdiga produkter, såsom plåt, balkar, räls, stång- och vinkeljärn m. m. redan på produktionsplatsen däruppe, likaväl som man tänkt sig för ett järnverk på västkusten. Under sådana förhållanden torde det ej vara för högt att räkna två ton malm till en ton järn. Omkostnaderna för transporterna ställa sig då på följande sätt för en ton färdigt järn vid västkusten:

Frakt Kiruna—Narvik	7.20 kr.
Omlastning i Narvik	0.80 »
Frakt Narvik—västkusten	8.50 »
Omlastning vid järnverket	1.00 »
<hr/>	
S:ma Kronor 17.50	

Ifrågasatt undersökning för sjötrafikled från Fryken-sjöarne eller Gläsfjorden till västkusten.

(Forts.)

om malmen fraktas yttre vägen.

Tillverkas järnet vid Harsprånget, ställa sig transportkostnaderna till västkusten på följande sätt:

Frakt af 2 ton malm Gellivare—Harsprånget å 2 öre p. t. k.	1.60 kr.
Aflastning vid järnverket	0.40 »
Frakt af 1 ton järn Harsprånget—Fryken	10.00 »
Fryken—västkusten i fartyg	2.00 »
<hr/>	
S:ma Kronor 14.00	

alltså 3,50 kronor billigare än i förra fallet.

Om man nu också vid Harsprånget skulle använda fossilt bränsle, hvaraf åtgå 240 kilogram per ton järn vid den elektriska reduktionen, så torde frakten för detta, som återfrakt betraktad, vara nog högt beräknad till 2,50 kronor, och således till och med i detta fall Harsprånget lämna en fördel af 1 krona per ton järn.

En invändning, som man ofta får höra mot en större järntillverkning i vårt land och helst om det i samband därmed är fråga om inhemskt bränsle, är, att en sådan kvalitetsjärnproduktion ej skulle ha nog stor marknad. Hvad skall man då säga om att det redan nu lär ha visat sig, att man utomlands, *just med elektricitetens hjälp*, af underlägsna råmaterial kan åstadkomma kvalitetsjärn, som torde hota hela vår gamla befintliga järnhandtering? Skola vi stå med händerna i kors och icke göra något för en ny handtering här, vi, som i den rika malmen och billiga kraften ha bättre förutsättningar än utlandet?

Man invänder också, att vi skulle komma att sakna marknad äfven för järn, som icke vore kvalitetsjärn. Men icke blir tillgången och konkurrensen större, om vi göra järnet, än om det göres *utomlands*. Den knappa malmtillgången kommer att lägga hinder i vägen för öfverproduktion. Då för öfrigt världsproduktionen på senare tider stigit på följande sätt:

år 1871	12	852	276 ton
1875	14	119	385 »
1880	18	584	096 »
1885	19	841	955 »
1890	27	870	194 »
1895	29	368	659 »
1900	41	160	101 »
1905	54	764	909 »

Ifrågasatt undersökning för sjötrafikled från Frykensjöarne eller Glafsffjorden till västkusten.

(Forts.)

så torde marknad nog icke komma att saknas för vår lilla produktion, som knappt under gynnsamma förhållanden kan tänkas utvecklade på närmaste tio år, äfven om vi då själfva förädlade hela vår malmbrytning.

Och det lönar sig, som jag nämnt i min motion, åtminstone ur statsekonomisk synpunkt att förädla malmen. *Malmen* till blott 2,000,000 ton järn har ett exportvärde af 32,400,000 kronor, och *järnet*, som denna malm lämnar, ett värde af 230,000,000 kronor efter 1904 års statistik, och dubbla denna järnkvantitet vore ej för mycket vid den tid, jag nämnt, att göra och exportera.

Då man invänder, att förhållandena hos oss äro för små och den nödvändiga varufördelningen för stor för att kunna undgå en samlings- och distributionsplats för godset vid kusten, så beror detta blott på att *man glömmor hvad kanalföretaget just afser åstadkomma och ser förhållandena oförändrade äfven efter trafikledens tillkomst*. Samma är förhållandet då man ser omöjligheter i skapandet af en ny exportplats. I det afseendet ha vi dock upprepad erfarenhet om, huru på senare tider långt större platser än någon af våra västkuststäder skapats på några få årtionden, om de haft naturligt läge, som med förutseende och målmedvetenhet tillgodogjorts, och om det såsom här legat obruten mark och otillgodogjorda resurser bakom.

Vi intaga nu ett annat läge än förut, hvilket ställer helt andra och större kraf på oss och som ej medgifver, att vi utestänga så stor del af vårt land från möjligheten att taga den del i bördorna, hvartill det är så väl ägnadt på grund af sina resurser, och som dess nuvarande glesa bebyggare så lifligt åstunda. Personligen är jag öfvertygad om att en järnhandtering i den utsträckning, jag här påpekat, är möjlig att åstadkomma, och att marknad för densamma skulle kunna skapas lika snart som inlandsbana och kanaler kunna komma till användning; således också om att *hvarje år som går förloradt orsakar oss en onödig underbalans i utrikeshandeln på några hundra miljoner kronor* blott med afseende fäst vid denna industri. Det oakadt måste jag inse, att Riksdagen ej på en enskild motion, afstyrt af statsutskottet, kan påtaga sig ansvaret för åtgärder i en fråga af så stor vikt som denna, hvilken kräfver så omfattande blick och så mångsidig och stor sakkunskap för sin utredning. Det kan nämligen vara lika farligt att för brådstörtadt bryta sig fram mot målet, som att fördröja sig på vägen dit.

Med hvad jag nu yttrat, har jag framlagt mina synpunkter och lämnat möjlighet för regering och Riksdag att taga äfven dessa i öfvervägande vid sitt gentemot framtiden så ansvarsfulla arbete för inlandsbanefrågans planläggande.

Under sådana förhållanden har jag, herr greve och talman, intet yrkande att nu göra.

Ofverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af sammansatta stats- och bankoutskottets den 3 och 4 innevarande april bordlagda utlåtande, n:o 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bemyndigande för postsparbanken att utlämna lån för att bereda mindre bemedlade tillfälle att skaffa sig jordbruk eller bostäder, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utsträckt Ang. utsträckt fridlysningsstid för vissa slags vildt. fridlysning af hare, tjäder och orre.

Herr *J. A. Jonsson* i Hökhult hade i en inom Andra Kam-maren väckt motion, n:o 142, föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att jaktstadgan blefve i det af-seendet ändrad, att tiden för fridlysning af hare, tjäder och orre utsträcktes till den 15 september.

Enligt Första Kammaren tillhandakommet protokollsutdrag ha-de Andra Kammaren för sin del i ärendet beslutat, det Riks-dagen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:ts tacktes tillse, att fridlysningsstiden för hare, tjäder och orre måtte utsträckas till dag, som efter sakkunniges utredning kunde anses lämplig, dock ej längre än till den 1 september.

Sedan Första Kammaren öfverlämnat ärendet till behandling af sitt första tillfälliga utskott, hade detta i nu föredragna ut-låtande hemställt, att Första Kammaren måtte biträda Andra Kam-marens i ärendet fattade beslut.

Friherre *Gripenstedt*: Jag har visserligen icke ärnat yrka afslag å utskottets hemställan, men jag kan å andra sidan icke underlåta att säga, att det skrifvelseförslag, som här föreligger, är åtminstone tämligen onödigt. Jag tror icke, att man vinner mycket med det. Motionens syfte att bevara villebråds-stammen af hare, orre och tjäder gillar jag till fullo, men jag tviflar på att det medel, som föreslagits, leder till målet; och om motionen skulle bifallits oförändrad, tror jag snarare, att man skulle hafva åstadkommit motsatsen. Detta säger också Första Kammarens tillfälliga utskott i sin motivering. Där säges bland annat, att, om en alltför stor inskränkning göres i den för sport-jägarne lämpliga jakttiden, intresset för jakt och jaktvård skulle komma att slappas. Detta är fullt riktigt.

För öfrigt får jag säga, att tillfälliga utskottet såväl i Första som i Andra Kam-maren verkligen rättat till motionen så, att hvad som nu föreslås, icke åstadkommer någon skada, om det

Ang. utsträckt också icke åstadkommer något gagn. I det hela anser jag, att fridlysningstid de fridlysningstider, som nu gälla, äro ganska lämpliga. Det för vissa slags kan väl hända, att en eller annan jägare vill ha bestämmelserna vildt. härom lagda i den ena eller den andra riktningen, men att göra (Forts.) alla till lags är omöjligt. Jag tror, att fridlysningstiderna äro på det hela taget bra, såsom de nu äro, om de respekteras.

Skulle man nu vilja ha någon ändring, så borde den gälla jakttiden å hare, som utan olägenhet kan uppskjutas. Det är dock egentligen för fågeljakten, som motionen kommit till. Jag anser då för min del, att det vore lämpligare att inskränka jakten mot slutet af den nu föreskrifna jakttiden än att skjuta upp öppnandet, ty den 16 augusti är i regel en mycket lämplig tid att börja fågeljakten. Men däremot att med mauser- eller andra kulgevär skjuta tjädertuppar i topp, när de slå till på senhösten eller vintern, är ett ytterst förödande jaktsätt och på samma sätt orrskytte för bulvan. Jag tror, att motionären, då han föreslagit, att man skulle minska jakttiden för skogsfågel i början i stället för att afkorta tiden mot slutet, är på orätt väg.

Hvad Andra Kammarens tillfälliga utskott sagt i sin motive-ring om att fridlysningstiden bör vara lika för hare och skogsfågel, för att kontrollen öfver föreskrifternas efterlefnad ej skall försvåras och för att förekomma missbruk, det bestrider jag. Jag förstår icke, hvarför icke tiden kan vara olika för skogsfågel och för hare, liksom olika för annat vildt. Ströfvar en person med bössa i skogen, kan han missbruka den lika mycket i ena som andra fallet. Jag anser det icke orätt att skjuta upp tiden för harjakten, men att åter ändra jakttiden beträffande fågel, på sätt här är afsedt, är bestämdt icke riktigt.

Hvad jag framförallt emellertid vill komma till är, att tillgången på villebråd beror icke så mycket på fridlysningstiden, utan på att denna respekteras samt på att man verkligen vill vårda jakten och kan hålla efter i främsta rummet tjufskytte.

Tjufskyttarne äro af två slag. Till det första slaget höra de, som idka jakt oflofligen på annans mark. Till det senare slaget höra de, som jaga under ofloflig tid. För öfrigt finnes det professionella tjufskyttar, som jaga både å annans mark och på ofloflig tid. För att förekomma tjufskytte anser jag tyngdpunkten böra läggas på något, om hvilket det här i dag icke är fråga, nämligen på att få en god ny jaktlag till stånd, ty såsom jaktstadgan ännu är, lämnar den mycket att önska.

Nu föreligger icke alls något förslag att gå till rätta med den saken. Men jag vill i alla fall framhålla den meningen, att vill man söka åstadkomma jaktvård, är det framför allt nödvändigt att införa sådana bestämmelser, som kunna underlätta arbetet för dem, som verkligen vilja vårda sig om jakten, samt dessutom föreskrifter, som bättre än nu möjliggöra en kontroll öfver jakt på ofloflig tid.

Detta är emellertid enligt mitt förmenande två särskilda saker.

Önskemålet om sådana jaktlagars införande, hvilka afse att skydda jakten på ägarens egen mark, det är något, som hör till lagstiftningen.

Vidtagandet af åtgärder för att i öfrigt kontrollera jakten och hindra jakt under oloflig tid kan ske genom administrativa bestämmelser, som borde vara lättare att åstadkomma. Att blott på papperet inskränka de olika jakttiderna, är icke till fyllest. Nej, man skall också se till, att jakttiderna efterleivas!

Något, som alldeles gifvet skulle verka till mycket gagn för denna sak, vore utfärdandet af skärpta bestämmelser mot försäljning, köp och forsling af vildt under förbjuden tid. Under förbjuden tid går det nämligen nu ganska lätt att både köpa, sälja och forsla villebråd, hvilket i sin mån uppmuntrar tjufskyttet.

Jag har härmed velat uttala, att det för närvarande viktigaste och mest önskliga i denna sak, det är att få jaktstadgan efterlefd. Därför är det ett önskemål att få åtminstone sådana administrativa bestämmelser införda, som bättre ordna försäljning och forsling af vildt, så att man om möjligt kontrollerar, att jakt under förbjuden tid icke sker. Detta är mycket viktigare, än att man petitionerar om ändrade fridlysningstider.

Jag har för öfrigt intet yrkande.

Herr Hedenlund: Ehuru jag i mångt och mycket måste instämma i de uttalanden, den föregående ärade talaren gjorde, kan jag dock icke helt och hållet dela hans mening, att en skrifvelse i föreliggande fall skulle vara onödig. Jag medger gärna, att om utskottets hemställan utmynnadt i hvad motionären föreslagit, så skulle den del af jakten, som kan rubriceras under namnet sportjakt, omöjliggöras och jaktvärden i våra skogar förminska. Genom sportjaktens skadande eller omöjliggörande komme nämligen intresset för jaktvärden att minska, den för hvarje djurart nödvändiga tillsynen att bli sämre, och just skyddet för det vilda att försvåras, hvarjämte de många lagparagrafer, om hvilka friherre Gripenstedt talade, lätt komme att bli mer eller mindre döda bokstäfver.

Såväl Första Kammarens som Andra Kammarens tillfälliga utskott ha emellertid tagit afstånd från motionärens yrkande, och bägge ha enligt min uppfattning synnerligen sakkunnigt uttalat, att fridlysningstiden för hare borde vara utsträckt till den 1 september. Hvad angår det fågelvilda ha utskotten ansett, att en ökning af fridlysningstiden med några få dagar skulle kunna vara till fyllest. Detta sammanfaller också med den erfarenhet, jag trott mig hafva gjort under en mer än trettiofemårig jägarbana.

Det är nog sant, att mot tjufskytte en lagstiftning, omfattande jaktskatt eller dylikt, skulle vara den mest effektiva, men i väntan på en sådan tror jag, att man alldeles icke får underskatta betydelsen af fridlysningstiden.

Ang. utsträckt
fridlysningstid
för vissa slags
vildt.
(Forts.)

Ang. utsträckt
fridlysnings-
tid för vissa slags
vildt.
(Forts.)

Då jag finner utskottets hemställan synnerligen väl motiverad, tillåter jag mig, herr grefve och talman, att yrka bifall till densamma, under uttalande af den vördsamma förhoppningen, att Kungl. Maj:t snarast möjligt måtte träffa nödiga åtgärder för den revision af såväl jaktstadgan som jaktlagstiftningen i öfrigt, hvarpå hvarje vän af svensk jaktvård med största otålighet väntar.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 31 nästlidne mars och den 1 innevarande april bordlagda utlåtande, n:o 10, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående penningbidrag till värnpliktige, som vårdas för under tjänstgöring ådragen skada eller sjukdom, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) angående reglering af löneförhållandena m. m. vid kammarrätten;
- 2:o) angående anvisande af ett anslag å extra stat till förstärkning af arbetskrafterna inom statskontoret;
- 3:o) med förslag till förordning angående ändrad ordning för utbetalning af indelningsersättning m. m.;
- 4:o) angående beredande af lånemedel till befrämjande af byggnadsverksamheten å statens egnahemsområde vid Trollhättan;
- 5:o) angående upplåtelse till landtförsvaret af en del utaf kungsladugården Vall;
- 6:o) angående lönerreglering för flottans pensionskassas tjänstemän och vaktmästare;
- 7:o) angående statsunderstöd till kommunala och enskilda läroanstalter; samt
- 8:o) angående afskrifning af byggnadskassornas i Uppsala, Skara och Kalmar stift skulder till riksgäldskontoret m. m.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa och tulltaxeunderrättelser;
- 2:o med förslag till förordning angående stämpelafgiften;
- 3:o med förslag till förordning angående en särskild stämpelafgift vid köp och byte af fondpapper; samt
- 4:o angående vissa ändringar i gällande förordning angående en särskild stämpelafgift för försäljning af punsch, arrak och rom.

Justerades tretton protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 9,43 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
